

КЊИЖЕВНОСТ

1986

5

БЛАЖЕ КОНЕСКИ: АРХИТЕКТОНСКИ ПРИНЦИП (722); ВОЈИН ЈЕЛИЋ: КОЗЈИ ДВОРАЦ (725); АДАМ ПУСЛОЈИЋ: СМРТ ПЕСНИКА (731); СРЕТЕН АСАНОВИЋ: ТРАГАЊЕ ЗА НЕЗНАНОМ (735); БОШКО БОГЕТИЋ: КОБИЛЕ ИСПОД ДРВОРЕДА (739); ЖИВОЈИН ПАВЛОВИЋ: VARIOLA VERA (III) (745); ЈАРА РИБНИКАР: ЖИВОТ И ПРИЧА, ЧЕТВРТА КЊИГА (IV) (752); БОРИСЛАВ ПЕКИЋ: АНТИ-УСПОМЕНЕ 1948—1953 (VII) (760); ДУШАН АЗАЊАЦ: ПОТРАГА ЗА РОБЕЊЕМ (II) (767); СРЕТЕН ПЕТРОВИЋ: НАДРЕАЛИСТИЧКО У ЖИВОТУ И ДЕЛУ КОЧЕ ПОПОВИЋА (779); ДРАШКО РЕБЕП: СПАСОНОСНА БАШТИНА, ТЕСТАМЕНТ, ШОЉАН (785); МИЛАН РАДУЛОВИЋ: ДУХ ЖИТИЈА У МОДЕРНОМ РОМАНУ (790); МЛАДЕН ШУКАЛО: РАСКИД СА ТРАДИЦИОНАЛИЗМОМ (800); СЕВЕРИН М. ФРАНИЋ: ФЕСТИВАЛ '86; МНОШТВО ПИТАЊА, И НАДАЉЕ (806); АЛЕКСАНДАР Д. КОСТИЋ: ПАТОЛОГИЈА, ПАТЕТИКА И РЕТОРИКА, ТРАДИ-

СИГНАЛИЗАМ И СРПСКО ПЕСНИШТВО СЕДАМДЕСЕТИХ ГОДИНА (I)

Мирољуб Годоровић

МОЈА ФРКА СА ЊИМА

„Први слушалац: Тај се Зангези прави суров са тим својим лецима! Шта мислиш о томе?

Други слушалац: Он ме је пробо као рибицу остима своје мисли.

Зангези: Чујете ли ви мене? Чујете ли моје говоре који са вас скидају окове речи? Говори су зграде од блокова простора. Делићи говора. Делови кретања. Речи нема, постоје кретања у простору и његовом делу — тачака, површина. Ви сте се истргли из ланаца својих предака. Бат мога гласа их је расковао — као помахнитали мучили сте се у ланцима.

Равни, праве, површине, удари тачака, божански круг, угао пада, сноп зрака из тачке и у њу — ево тајних блокова језика. Састружите језик — и видећете простор и његову кожу.“

Велимир Хлебњиков

„Зли Волшебници јесу представници неких тамних сила, који претварају сва проклетства у благослов, да би човечанство било лишено свести, да би се оправдао свет и његов поредак, и још из неких других ироничних разлога. (...)

Зли Волшебници увек дискредитују уметнике, који су их појмили!(...)

Јер Зли Волшебници имају још и то преимућство над свима осталим Волшебницима: они не морају да раде, за њих раде други...“

Станислав Винавер

Позицију сигнализма, његов значај и улогу у српској култури и литератури желим овде и сада да одредим на овај и овакав начин: отворено и полемички. Јер деловање Злих Волшебника, које у нашој књижевности не престаје, ево, од Винаверових времена до данас, учинило је да се створе многе недоумице, забуне и крупни неспоразуми који овај авангардни покрет прате од самог настанка. Ти неспоразуми произилазе често из недовољног познавања сигнализма као аутохтоног српског стваралачког покрета, његових идеја, дела која су у њему стварана.

С друге стране, намера ми је да се коначно заустави и спречи даље фалсификовање, и онемогуће кривотворитељи српске песничке епохе седамдесетих година, који ће овде бити идентификовани, а који су на све могуће начине покушавали да умање значај сигнализма па чак и да га, кад би то било могуће, избаце из српске културе и литературе.

Овај полемички текст показате, исто тако, да је сигнализам много комплекснији и разубенији него што су Зли Волшебници умели да га виде и прикажу, често из незнања а још чешће злонамерно, сводећи га само на један од његових појавних облика — визуелну поезију, односно „невербална средства комуницирања“. Могу сада

отворено и мирне душе да кажем да су сигналистичка истраживања и експерименти у језику и са језиком, откривање нових песничких поступака и облика омогућили да српска поезија крајем шездесетих и почетком седамдесетих година крене сасвим новим, другачијим путевима.

Као што ћемо видети, та пресудна улога сигнализма у језичкој револуцији, формирању новог песничког сензибилитета, радикалном превредновању кључних литерарних поставки које је кодификовала традиција, или, ако хоћете, песничком прелому у српској поезији седамдесетих година, у потпуности је прећутана, или кривотворена, посебно од појединих критичара средње и млађе генерације. И управо овде желим да изнесем неке ноторне чињенице и истражим разлоге због чега је сигнализам био тако дуго игнорисан и бацан на саму маргину српске књижевности.

ЗЛИ ВОЛШЕБНИЦИ НА ДЕЛУ

Напади на сигнализам, као и на сваку авангардну појаву, нису били ништа ново, ништа изненађујуће. Нападан је још од првог манифеста, као песничка наука, па и пре тога као сцијентизам. Нападали су га и они од имена, којима није одговарао јер је рушио њихову представу о литератури и уметности, разносио у парампарчад оно у шта су веровали, и она анонимна пискарала чија су имена после тог њиховог „звезданог тренутка“ одбра-не наше културе од „варварског“ и „убилачког“ сигнализма одлазила брзо и неповратно у „прашину старих новина.“

Нападан је од традиционалиста, јер је очито био супротстављен традиционализму негирајући својим делима, својим манифестима у целини и потпуно владајући традиционалистички тренд који се, у српској култури шездесетих година, оформљује у својеврсни покрет¹ аријергарде и као тамни облак прекрива читаву књижевност претећи да је, ако не потпуно угуши, оно бар уназади за више деценија својом неинвентивношћу, својом поклоничком оданошћу истрошеним моделима,² својим

¹ „Опсесивна моћ традиције делује у тој мери на песничтво малтене свих послератних песничких генерација, или бар на поезију њихових карактеристичних представника, да више не можемо говорити о појави, феномену, једној струји, једној оријентацији. Реч је о једном великом, спонтаном покрету без јединственог теоријског или естетског програма, али зато о покрету чији су мотиви познати и објашњиви, а последице далекосежне.“

Богдан А. Поповић: *Начела*, у антологији *Поезија и традиција*, Савременик бр. 8—9, 1971, стр. 119.

² Ту сталну опседнутост српске поезије традицијом и традиционалним, која траје до данашњих дана, приметиле и критичари других југословенских култура. Тако хрватски критичар и песник Бранко Бошњак каже: „Има низ ствари које намеће разговор о поезији. Проблем надреализма, нпр., кога у Хрватској никада није било онолико и онако као у Србији између два рата. Па ипак данас је чињеница да готово сви највреднији савремени хрватски пјесници стварају уграбуљујући битне новине које је створила надреалистичка школа писања. Од Ујевића, преко Тончија Петрасова Маровића, Данијела Драгојевића, па до Малеша догодило се нешто што је битно промијенило карактер и стилске одреднице пјевања. Ријетки су запазили и схватили да је то битан помак и важна чињеница духовне трансформације. Данас би-